

1939 İspanyol Göçünde Sürgün ve Kimlik Kavramlarının Alınlanması*

Reception of Exile and Identity in the Spanish Migration of 1939

Zeynep ÖNAL¹

* Bu makale İstanbul Üniversitesi ve Università Degli Studi di Napoli "L'Orientale" arasında imzalanan "Halkların ve Kültürlerin Kesişimi: Onlarca Yıllık Yalnızlık, Acı ve Mücadele. İtalya ve İspanya Latin Amerika'da" başlıklı uluslararası proje kapsamında kaleme alınmıştır. This article is written within the frame of an International Project titled "Intersection of People & Cultures: Decades of Isolation, Agony and Struggle. Italy and Spain in Latin America", signed between İstanbul University and the Università Degli Studi di Napoli "L'Orientale".

¹Associate Professor, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye

ORCID: Z.Ö. 0000-0002-7758-7204

Sorumlu Yazar/Corresponding author:

Zeynep ÖNAL,
İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
İspanyol Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı,
İstanbul, Türkiye
E-posta: ezeayneponal@gmail.com

Başvuru/Submitted: 20.05.2023

Kabul/Accepted: 26.12.2023

Atıf/Citation: Onal, Z. (2024). 1939 İspanyol Göçünde Sürgün ve Kimlik Kavramlarının Alınlanması. *Litera*, 34(1), 267-283.
<https://doi.org/10.26650/LITERA2023-1299879>

öz

1936-1939 yılları arasında hüküm süren İspanya İç Savaşı'nın sonunda İspanya'yı ardında bırakarak sürgüne gitmek zorunda kalan İspanyol aydını on yıllar boyunca yabancı topraklarda var olma savaşını verir. Cumhuriyetçi İspanya'nın aydınlarının büyük bölümü, sürgündeki İspanyol halkına kapılarını açan ve İspanyol göçündeki en yüksek sayıda sığınmacıyı ülkesine kabul ederek bir anlamda sürgünün başkentine dönüşen Meksika'da bir araya gelir. İspanyol aydınının bakış açısından zorunlu sürgünde varılan yurt bir ara duraktır; bu geçici dönemde İspanyol kültürünü ve kimliğini korumak esastır. İspanyol aydınının politik ve yazınsal etkinliklerini sürdürürken kullandığı dil, yurdunu ve insanını savaşta kaybeden bir halkın acısını ortaya koyar; sürgünde korumaya çalıştığı İspanyol kimliğini, özünü, kültürünü, geleneğini yansıtır. Çocuklar da bu zorunlu sürgüne aileleriyle birlikte giderler ve iki kültür arasında büyürler. Büyüklerinin gözünde ulusal kültürün devamlılığının güvencesi olarak görülürler. İçlerinden bazıları büyüklerinin izinden giderek edebiyatçı olur. Ne var ki büyükleri gibi bakmazlar sürgün ve kimlik kavramlarına. Sürgün onlara büyüklerinden miras kalmış bir kavramdır; kimliklerini de iki kültür arasında yetiştikleri ara bölgede oluştururlar. Bu çalışma, 1939'da halkıyla birlikte sürgüne giden İspanyol aydınının sürgün ve kimlik kavramlarına bakışını, aileleriyle birlikte sürgüne giden ve zaman içinde büyükleri gibi yazın yaşamına atılan kuşağın üyelerinin sürgün ve kimlik kavramlarına bakışını, ve bu kavramların alınmasında iki kuşak arasındaki farkı ortaya koymayı amaçlar.

Anahtar Kelimeler: İspanya İç Savaşı, 27 Kuşağı, *Nepantla* Kuşak, Sürgün, Kimlik

ABSTRACT

At the end of the Spanish Civil War (1936–1939), Spanish intellectuals were forced into exile. Leaving Spain behind, they struggled for decades to survive in foreign lands. Most of the intellectuals of Republican Spain went to Mexico which became in a way the capital of exile accepting the highest number of refugees. The new land of obligatory exile would be a temporary stop; what was essential was to protect Spanish culture and identity. The language used by the Spanish intellectuals in their political and literary activities revealed the pain of the lost country and people and reflected Spanish identity, essence, culture, and traditions which they tried to protect in exile. Children also went into exile with their families and grew up between two cultures. They were seen by their families as a guarantee for the continuity of the

national culture. In time, some became scholars like their elders. However, they did not see the concepts of exile and identity as their fathers did; exile was a concept they inherited and their identities were shaped in an intermediate zone where they grew up between two cultures. This study aims to reveal the perception of the concepts of exile and identity by Spanish intellectuals in exile and by their children who later stepped into literary life and the difference between these two generations in the perception of both concepts.

Keywords: Spanish Civil War, Generation of '27, *Nepantla* Generation, Exile, Identity

EXTENDED ABSTRACT

The Spanish Civil War began on July 17, 1936, and ended on April 1, 1939. The war ended with the victory of the rebels and the breakdown of the Republican regime. This was the beginning of a long-lasting dictatorial period in Spain that would come to an end in 1975, with the death of Franco. The consequences of the war were severe. Spain was ruined; hundreds of thousands of people died; hundreds of thousands of people went into exile; Spain lost the representatives of the culture of the country who also went into exile with their people. After several months had passed in very painful circumstances in the concentration camps in France, Spanish exiles dispersed all over the world. Most of them went to Mexico, which became, in a sense, the capital of exile. At first, the exiles thought they would return home one day in the not-too-distant future. However, their existence in foreign lands lasted for decades. Most of them died in exile without having the chance to see their homeland before they passed.

Spanish intellectuals soon gathered, at the beginning of the exile, to fight for their country. They gave lectures to tell the tragedy of Spain; they published literary journals and expressed in their writings their grief, anger, and hopes for saving the country. The political and literary activities continued without interruption. The Republican politicians of Spain were organized to help Spanish refugees on their arrival in Mexico. Spanish people were united in solidarity to keep alive the spirit of the country in exile. Life in a foreign land was, in the eyes of the exiles, an interval and they would soon return home. Meanwhile, they would try hard to keep and continue Spanish identity, culture, and traditions in exile. The language they used in their literary works was the manifestation of a deep sorrow for their lost country and loved ones and also a rebellion against those who took possession of the country with violence. The task was hard—the continuity of the culture and identity in exile. The language of political activities and literary works was shaped in the first decade around this goal.

Children also went into exile with their families. The youngest were two or three years old and the eldest were fifteen or sixteen years old. They went through some

difficulties at the beginning of the exile. The families sent them to Spanish schools where they learned the culture of their country from the best teachers from Spain. The common themes spoken of at home were mainly those that revealed the pain of loss; but there was another life in the street, free from sorrow. The children grew up between two cultures and their identities were shaped in an intermediate zone between Spanish life and Mexican life. The families saw the children as a guarantee of continuity; however, they were not the main figures of the exile but they had inherited an obligatory situation. They learned about Spanish culture when they were young and about Mexican culture and other countries' cultures at university. In time, they became respected engineers, medical doctors, historians, lawyers, anthropologists, and scientists in Mexican life. Some of them preferred to step into the life of literature. In their writings, they freed themselves from the obligations of an imposed language shaped by the pain of exile. Exile was an experience they carried but it did not shape their identities either in their social life or in their literary life. They were born in Spain and grew up in Mexico; the Spanish people did not see them as Spanish because they grew up in Mexico and the Mexican people did not see them as Mexican because they were born in Spain. In a way, they were both Spanish and Mexican but at the same time, they were neither Spanish nor Mexican. The last representatives of the Spanish exile of 1939 were called in Mexico the Hispanic-Mexicans or the Generation Nepantla, which meant a generation in between.

Giriş

1936-1939 yılları arasında İspanya'yı kana bulayan İç Savaş'ın sonunda yüz binlerce insan ölür, yüz binlercesi de yurdunu terk ederek sürgüne gitmek zorunda kalır. Göç hareketi 1937'de başlar, 1939'un ilk aylarında hızlanır. İspanya'nın Cumhuriyetçi kesimi, Franco İspanyası'nda ölümden, hapisten, eziyetten kaçmak için yollara düşer, yüz binler dalga dalga ülke sınırları dışına çıkar. İspanya'nın yazarları, bilim adamları, sanatçıları, düşünürleri de halkıyla birlikte sürgüne gider. Kanlı savaşta birlikte mücadele ederler ve yenilirler; savaşın sonunda da birlikte göç yollarına düşerler.

Göçün ilk durağı Fransız topraklarıdır. Fransa'da toplama kamplarında çok ağır koşullarda geçirdikleri ayların ardından dünyanın dört bir yanına dağılırlar. İspanyol halkının büyük bölümü Meksika'ya göç eder. İspanyol araştırmacı-yazar Avel-lí Artís-Gener'e göre (1976), 1939 ve 1940 yılları boyunca Meksika'ya gemilerle 7.302 İspanyol göç eder. Meksika'nın politik göçün bittiğini ilan ettiği 1950 yılında bu sayı 32.705'e ulaşır (s. 217). Politik ve toplumsal bir olgu olan göçü herkes farklı yaşar; acıda ve ve ülküde birleşirler. Dayanışma ruhu içinde İspanyol kültürünün ve kimliğinin devamlılığını sağlamak esastır. İspanya'nın yöneticileri ve aydınları bu amaçla Meksika'ya vardıkları andan itibaren örgütlenirler ve ilerleyen zamanda ülkeye gelen İspanyol sığınmacılara ev bulurlar, iş imkânı sağlarlar, para yardımı yaparlar.

Carlos Blanco Aguinaga, toplu göçü yaşayanların sayısı hesaplanacağına, yetişkinlerle çocuklar arasında ayırım yapılmadığını söyler (2006, s. 183). İç Savaş'ın sonunda çocuklar da aileleriyle birlikte sürgüne gider. En küçükleri iki üç en büyükleri on beş - on altı yaşlarındadır. 1939-1950 arasında Meksika'ya göçmüş olan 32.705 kişinin 13.438'ini çocuklar oluşturur (Artís-Gener, 1976, s. 217). İspanyollar çocuklarına ülkelerinin kültürünü öğretmek için kendi okullarını kurarlar; bir gün yurda dönecekleri umuduyla İspanya'nın en iyi öğretmenlerinden ders almalarını sağlarlar. Çocuklar ailelerinden ve öğretmenlerinden yurtlarının kültürünü ve geleneklerini öğrenirken, sokakta da yaşadıkları ülkenin kültürünü ve toplumunu tanır. Yetişkinlerin gözünde çocuklar davanın sürdürülmesinin güvencesidir ve alacakları eğitimin içeriği de bu yüzden çok önemlidir. Ne var ki, Meksika'nın gündelik yaşamının sunduğu çeşitlilikle zenginleşen çocukların dünyası, yurtlarını ve sevdiklerini kaybetmenin ve sürgünde yaşamının acısıyla baş etmeye çalışan ailelerin dünyasından çok farklıdır. Sürgün, yetişkinler için ülkenin tarihinden kopuş anlamına gelirken, çocuklar açısından büyüklerinden onlara miras kalan bir durumdur. Kendilerini iki yaşam, iki kültür arasında bölünmüş halde

bulan çocuklar ilk yıllardan başlayarak bazı sorunlar yaşarlar. Var oldukları ara bir bölgede yollarını bulmaya çalışırken, sürgünün ilk yıllarında doğdukları yurdun kültürünü, zaman içinde de vardıkları yurdun kültürünü özümserler ve kendi kimliklerini bulma mücadelesi verirler.

1939 İspanyol Sürgünü

1939 İspanyol sürgünü politik ve askeri koşulların zorlamasıyla gerçekleşir; gönüllü bir sürgün değildir. Franco iktidarında yaşadıkları koşulda yaşam hakları tehlikeye girecek 500.000 İspanyol'un hayatta kalmak için yurdunu terk etmek ve yeni bir yaşama başlamak zorunda bırakıldığı bir toplu göç hareketidir söz konusu olan. İspanyol sürgününü tarihteki göçlerden farklı kılan özelliği, yarım milyon İspanyol vatandaşıyla birlikte İspanya'nın aydınlarının da toprağından ve geride bıraktığı halkından sürülmesi ve dünyanın dört bir yanına dağılması gerçeğidir. İspanyol halkı toprağından ve halkından vahşice koparılıp yeni bir yaşam arayışı içinde başka yurtlara sürüldüğünde vatansız kalır ve vatandaşlık haklarını kaybeder. Javier de Lucas'a göre (1996) "Yurttaşlık hakkı olmayan bir millet, insanlık haklarından yoksun kalmış demektir", çünkü "insanın temel haklarını garanti altına alan kurum politik camiadır; temel hak, *hak sahibi olma hakkıdır*. [...] Sığınmacının elinden alınan hak işte budur" (1996, s. 47). 1939 İspanyol göçünde sığınmacılar ait oldukları politik topluluktan yoksun kalırlar, kimliklerinden koparılırlar, toplumsal konumlarını ve ülkelerinin korumasını kaybederler. Bununla birlikte, Meksika'da bir araya gelen İspanya'nın aydınları ve yöneticileri Meksika Hükümeti'nin koruması altında örgütlenerek kendi politik topluluklarını kurarlar ve ülkeleri için politika yapmayı sürdürürler. İspanyollar kimliklerini korumak konusunda kararlıdır; günün birinde yurda dönecekleri umuduyla İspanya'nın geçmişine ve bugününe sıkı sıkıya bağlanırken, Meksika'nın toplumsal yaşamına da uyum sağlamaya çalışırlar.

Meksika bazıları için ikinci vatan olur. José Ortega y Gasset'in öğrencisi ve İspanya'nın en önemli aydınlarından José Gaos Meksika'da ikinci vatanını bulduğunu, İspanyol halkının yurdundan sürülmediğini, "*yurtöte gitmiş*" olduğunu söyler (1954, s. 316). İspanya'nın Meksika'yla tarihsel bağı dikkate alındığında, Gaos Meksika'nın İspanyol halkı için bilinçli bir tercih olduğunu düşünür ve bu zorunlu sürgüne farklı bir açıdan bakar. Ne var ki Gaos'un bu iyimser bakış açısı İspanyol aydınınının tamamının görüşünü yansıtmaz. Sürgüne gidenlerin her biri sürgün gerçeğini farklı yaşar; kimi zorunlu olarak sığındığı ikinci yurda hızla uyum sağlar, kimi günün birinde döneceği umuduyla daha eğreti bir yaşam kurar. Acıda, özlemde ve dönüş umudunda birleşirler. Pedro Garfias

1939'un Haziran ayında Fransa'dan Meksika'ya yol alan Sinaia'nın güvertesinde yazdığı "Entre España y México"¹ –İspanya'yla Meksika Arasında" – başlıklı şiirinde acıyla ve umutla kaybettikleri yurda seslenir; halkının dönüş konusundaki kararlılığını dile getirir: "İspanya, kaybettiğimiz, bizi kaybetme; / yere düşen göğsünde sakla bizi, / kıyıda koru kolla derin boşluğunu / yakıcı yokluğumuzun / çünkü günün birinde döneceğiz, daha hızlı / ağır ve kudretli sırtında / bu denizin, dalgalanan kollarla / ve kalp atışı denizin boğazımızda"² (Garfias, 1996, s. 297).

Sürgüne giden aydınların büyük bölümü 27 Kuşağı üyesidir. Sanatta, yazında, toplumsal ve politik zeminde değişimlerin yaşandığı 1920'lerde yazınsal üretime başlarlar. Ülkelerinden kopmak zorunda kalmadan önce, yazınsal üretimi kendi topraklarında sürdürdükleri yıllarda, kendilerinden önceki 98 Kuşağı'ndan farklı olarak, geleneksel İspanyol kültürü çevresinde yapılan hararetili tartışmalardan uzak dururlar, edebi veya politik hiçbir görüşe karşı çıkmazlar. Ne var ki, İç Savaş patladıktan sonra, on dokuzuncu yüzyıl sonlarından itibaren tartışılmalı geleneksel İspanyolluk söyleminden uzak durmak olası değildir artık. İspanya ve İspanyollukla ilgili konular sürgünde 27 Kuşağı üyelerinin ortak kaygısına dönüşür ve tarihsel koşulların zorlamasıyla sürgün şiiri politik ve toplumsal bir içerik kazanır.

İspanyol göçü militer bir hareketin sonucunda değişen toplumsal politik koşullardan kaynaklanır ama aynı zamanda bir kültür göçüdür: "Çünkü 1931 yılında İkinci Cumhuriyet'i kuran, 1936'da da Halk Cephesi'nin seçim zaferiyle iyiden iyiye kenetlenen milyonlarca İspanyol için 1939'da sürgüne giden İspanyol kültürü, Azaña'nın özgürlükçü metinlerinden Alberti'nin komünist bildirilerine ve Falla'nın giderek dinsel bir içeriğe kavuşan müziğine dek, onların öz kültürüydü" (Blanco Aguinaga, 2006, s. 16). İspanya'nın aydınları yazın dünyasında belli bir yol almışken aniden ve vahşice kesintiye uğrayan yaşamlarını yabancı topraklarda yeniden kurmak zorunda kaldıklarında, alıştıkları ve onları besleyen ekin ortamından ve okurdan yoksun kalırlar. Kültürüne, toplum yaşamına yabancı oldukları bir coğrafyada, köklerinden beslenemedi, sözün gücüne dayanarak zamana ve yaşama tutunmaya çalışırlar. On yıllar boyunca kendilerine ait olmayan bir toplumsal gerçeklik zemininde, zamanın yıpratıcı etkisiyle mücadele ederek, var olma savaşımı verirler. Sürgün acıyla yüklü uzun bir yolun başlangıcıdır ve bu uzun yolda İspanya'nın kültür yaşamını sürdürecekteler de ülkenin aydınlarıdır.

1 Makalede paylaşılan şiirlerin çevirisi makalenin yazarına aittir.

2 España que perdimos, no nos pierdas; / guárdanos en tu frente derrumbada, / conserva a tu costado el hueco vivo / de nuestra ausencia amarga / que un día volveremos, más veloces, / sobre la densa y poderosa espalda / de esta mar, con los brazos ondeantes / y el latido del mar en la garganta.

İspanyol aydını göç ettiğinde, Franco diktası altında sıkı sansür uygulanan ülkede kültür yaşamı fakirleşerek bitme noktasına gelir: “Mücadelenin sonucunda felakete sürüklenen yazarların büyük bölümü arkalarında doldurulması çok zor bir boşluk bırakarak sürgün yollarına düştü. [...] 1950’ye dek İspanya’da entelektüel yaşam, birkaç istisna hariç, yok denecek düzeydeydi” (Garosci, 1981, s. 30). İspanya’nın kültür yaşamını sürdürmek sürgündeki aydınların görevidir artık. James Valender ve Gabriel Rojo Leyva’ya göre (2006), İspanyol aydını kırklı yıllar boyunca ulusal kültürün devamlılığının güvencesi olarak görülür çünkü Franco İspanyası’ndan yazınsal ve sanatsal anlamda parlak bir ürün çıkmayacağıнын farkındadır herkes (s. 18). İspanya’da kalanlar sansürün zorlamasıyla sessizliğe boğuldukları için, İspanya’dan gidenlere düşer İspanya’nın kaybolan sesini duyurmak ve kültürün devamlılığını sağlamak: “Toprağın yuttuklarına, toprağın altına girenlere ve uzak toprakların örselediklerine, toprağından sürülenlere, bir de İspanya’da kalan yaralı şairleri, onlar için ölümlerin en kötüsüyle, sessizlikle yaralanan şairleri eklemek gerek. [...] Toprağından sürülenlere düşüyor şimdi sesini yükseltmek” (Morales, 1943, s. 10-11). Bu görev bilinciyle sürgünde yaşadıkları on yıllar içinde yurtlarını ve sevdiklerini kaybetmenin acısını, ülkelerini kurtarma ve yurda dönme arzusunu yapıtlarına yansıtırlar ve zaman içinde 1939 İspanyol Sürgünü’ne ait devasa bir kültür hazinesi oluşur. José Luis Abellán’a göre (1983), tarihteki pek az göç hareketinde bu denli yüksek bir kültür düzeyi görülür (s. 64).

İspanyol aydını sürgünün başlangıcında nasıl ulusal kültürün devamlılığının güvencesi olarak görüldüyse, ilerleyen yıllarda da gençler İspanyol kültürünü ve geleneklerini yaşatmanın güvencesi olarak görülür. Ne var ki, sürgün, çocuklar açısından ülkenin tarihinden ve politik bağlamından kopuş anlamını taşımaz; bu yüzden de sürgün kavramını büyüklerinden farklı alımlarlar. Sürgün onlara büyüklerinden miras kalmış bir durumdur. Çocukluk yıllarında ailelerinden ve öğretmenlerinden öğrendikleri İspanyol kültürünü, üniversite çağında Meksika’nın kültür yaşamından öğrendikleriyle birleştirirler. Günün birinde kaybettikleri ülkelere dönme umuduyla yaşayan büyükler ilköğretim döneminde çocuklarının İspanyol kültürünü en iyi şekilde öğrenmesini sağlarlar; üniversite çağında da Meksikalı yaşlılarıyla bir arada hem Meksika kültürünü hem başka ülkelerin kültürlerini tanıyıp öğrenirler: “[...] tarihin biçim verdiği bir kültürü benimsiyorduk [...]. Kimimiz felsefe öğrendik, hepimiz varoluşçu akımları tanıdık [...]; iki üç dilde okuyup konuşmayı öğrendik, Fransız, İngiliz, Kuzey Amerikalı yazarları da okuduk, Meksikalı yazarları da okuduk” (2006, s. 185), diye yazar kendisi de ailesiyle birlikte Meksika’ya sürgüne giden çocuklardan biri olan Carlos Blanco Aguinaga.

27 Kuşak üyelerinin izinden gidenler şair olur; içlerinden mühendis, doktor, hukukçu, antropolog, bilim adamı, tarihçiler yetişir ve Meksika toplumunda saygı gören bireyler olurlar. Bu çocuklara Hispanik-Meksikalılar ya da ara kuşak anlamına gelen *Nepantla* Kuşak adı verilir. Meksika vatandaşı olurlar ama “Meksikalı olamazlar”, der Blanco Aguinaga (2006, s. 190). Arafta sürdürülen bir yaşamda ne ayrıldıkları ülkeye ne yerleştikleri ülkeye ait olurlar. “Hem İspanyolduk, hem Meksikalı, ama neticede ne İspanyol olabiliyorduk ne Meksikalı; bu durumda bu karmaşayı uluslararası bir kimlik edinerek çözmekten daha iyi bir yol var mıydı?”, diye sorar Blanco Aguinaga (2006, s. 191). Sürgünde büyüklerinden İspanyol kültürünü öğrenirken, aynı zamanda evrensel bilgiye ulaşarak uluslararası bir kültürü benimserler: “Büyükler İspanya gerçeğini değiştirme, dönüştürme işlevini yerine getiren uluslararası temsilcilerdi. [...] Oysa biz ‘uluslararasıydık’ çünkü ne onlar gibi İspanyolduk ne de Meksikalıydık; aslında nereye ait olduğumuzu kendimiz de bilmiyorduk” (Blanco Aguinaga, 2006, s. 191). *Nepantla* Kuşağın bir başka üyesi Luis Rius da, “Meksika’ya geldiğimizde, babalarımız gibi İspanyol olmak için fazlasıyla erkendi; Meksikalı olmak için de çok geçti”, der (Rivera, 1990, s. 18).

Nepantla Kuşak üyeleri açısından sürgün seçilmiş bir yol değildir; sürgünün sonuçları onlara büyüklerinden miras kalır: “Mirasçiyim ben de çoğu gibi; zenginliklerin değil ama, soyun veya yeteneğin de değil, bir İç Savaş’ın mirasçısıyım”, der Ricardo Estrella; “Benim açımdan, eşimin ve arkadaşlarımdan açısından bakıldığında şunu kesinlikle doğrulayabilirim ki, sürgünün “kutsal ateşini” bize aitmiş gibi ve kavmin damgasıymış gibi sahiplenmek zorunda kaldık”, diye ekler Arturo Souto da (Mateo Gambarte, 1997, s. 17-18). Çocuklar ve gençler büyüklerinin sürdürdüğü davada yer almış değildir, davanın parçası veya tarafı değildir; sürgünü bir miras olarak kabul ederler.

Dil ve Kimlik

İspanya’nın aydınları sürgünün ilk yıllarında güçlü şekilde politize olurlar. Vatani ve sevdiklerini kaybetmenin acısı, yabancı topraklarda kendilerini bekleyen geleceğe duyulan kaygı, ülkeyi sınırsız güç kullanarak kanlı bir savaşla ele geçirenlere duyulan öfke ve isyan şiirin diline yansır. İspanya’nın büyük şairi León Felipe, ülkesinin davasına bağlı bir şair olarak İspanya’nın trajedisini işler kitaplarında. *Español del éxodo y del llanto*’da –*Toplu Göçen Yaslı İspanyol*– toprağını ele geçirenlere seslenir öfkeyle: “Her şey sende kalsın / bana da bu alemde çıplak avare gezmek kalsın... / ama ben de sesini boğuyorum... dilsiz bırakıyorum! / Nasıl toplayacaksın buğdayı? / canlandıracaksın

yalazı? / türküyü alıp gidersem?”³ (1939, s. 26). Hem bir çaresizliğin ifadesidir bu dizeler, hem de bir başkaldırının. Yokluğun acısıyla öfkesi iç içe geçerek isyana dönüşür. Şair aynı kitapta yer alan bir başka şiirinde bu kez suçluluk ve pişmanlıkla seslenir İspanya'nın ölümünde parmağı olan herkese: “Öldü. Bakın görün! / Bakın görün / [...] / Vatanla oyun olmaz / saklambaç oynar gibi: / şimdi çık / saklan şimdi. / Vatan yok artık. El birliğiyle öldürdük onu”⁴ (1939, s. 53-54). Sürgüne giden aydının belleğindeki en taze anılar savaşın vahşetine ait olanlardır, bu yüzden ölüm, sürgünde ilk dönemde kaleme alınan şiirlerin ortak izleğidir. Rafael Alberti yaşamının yirmi üç yılını geçireceği Buenos Aires'e geçmeden önce Paris'te sürgünde yaşadığı dönemde yazdığı bir şiirinde, yabancı bir toprakta uyanmayı ölüm gibi algılar: “Uyanıyorum. / Paris. / Hayatta mıyım, / öldüm mü? / Sahiden öldüm mü? / Mais non... / C'est la police”⁵ (Alberti, 1990, s. 35). Alberti şiirin devamında kanla yıkanan ülkesine ağlarken, kendisini bekleyen gelecek karşısındaki kaygısını da dile getirir “Ne dehşet, ne dehşet orada, uzakta! / Kan uykuları kaçırıyor, / kan denizin bile uykusunu kaçırıyor. / Hiçbir şey uyuyamıyor. / Hiç kimse uyuyamıyor. / [...] / Sonun sonuna mı geldik / yoksa yeni bir şey mi başlıyor?”⁶ (s. 37). “Ven y que te amortaje entre violetas” – “Gel de Kefene Sarayım Seni Menekşeler Arasında” – şiirinde de, kayıplarına, toprağına, ölümlere ağıt yakar: “Gel de kefeneye sarayım seni menekşeler arasında / bu kederli yıldızlı gecede, / onca şey sonsuza dek yitip gitti / kanlı bir sayı anca enkazın altındaki”⁷ (1941, s. 104).

Ölüm ve sürgün acısına bir de bunca acının, vahşetin nedenini anlamaya çalışan sesleri eklenir şairlerin; anlam vermeye çalışırlar olan bitene. José Moreno Villa “Nos trajeron las ondas” – “Dalgalar Getirdi Bizi” – başlıklı şiirinde, akışında devam ederken aniden kesintiye uğrayan hayatı anlatır, acısını, öfkesini, isyanını dile getirir: “Hayat normaldi: fırınındaydı ekmekçi; / işindeydi bekçi; çoban sürüsündeydi; / denizci teknesindeydi ve ressam işliğindeydi. / Neden bozuldu hepsi? Kim komutan yaptı / genç hancıyı ve yargıç yaptı bostancıyı? / Kim büyükelçi yaptı okuma yazması olmayan

3 Tú te quedas con todo / y me dejas desnudo y errante por el mundo... / mas yo te dejo mudo... ¡Mudo! / ¿Y cómo vas a recoger el trigo / y a alimentar el fuego / si yo me llevo la canción?

4 Está muerta. ¡Miradla! / Miradla / [...] / No se juega a la patria / como se juega al escondite: / ahora sí / y ahora no. / Ya no hay patria. La hemos matado todos.

5 Me despierto. / París. / ¿Es que vivo, / es que he muerto? / ¿Es que definitivamente he muerto? / Mais non... / C'est la police.

6 ¡Qué terror, qué terror allá lejos! / La sangre quita el sueño, / hasta a la mar la sangre quita el sueño. / Nada puede dormir. / Nadie puede dormir. / [...] / ¿Es que llegamos al final del fin / o que algo nuevo comienza?

7 Ven y que te amortaje entre violetas / en esta planetaria noche triste, / final de tantas cosas, para siempre / bajo escombros un número sangriento.

zavallıyı / ve kılavuzu yaptı güdemeyeceği ruhların?”⁸ (1949, s. 39-40). Yaşam gündelik seyrinde akıp giderken yapılan müdahalenin anlamsızlığını gösterir; toplumsal rollerin değişimine vurgu yaparak isyan eder. Savaşın bittiği yıl İngiltere’ye göçen ve Meksika’ya geçmeden önce sürgündeki ilk şiirlerini kaleme aldığı Eaton Hastings adlı köyde birkaç ay geçiren Pedro Garfias da nedenini sorgular bu vahşetin: “Şimdi de neden öldüğünü bilmeden ölenlere ağlayacağım / neden diye soran sesleri yankılanıyor hâlâ / bu duygusuz gergin kubbede...”⁹ (Garfias, 1996, s. 337).

Sürgün edildiklerinde, topraklarından vahşice sökülüp atıldıklarında, köklerini de kaybederler: “Her şeyden sökülüp aldılar beni. / Sürgünü bıraktılar bana. / [...] / Günleri acı / Yaşamın, yaşadıkça / Uzun bir bekleyiş anca / Anıların hatırına”¹⁰ (1974, s. 269), diye yazar Luis Cernuda sürgünün ve kopuşun acılığında bahsederken. Rafael Alberti de “Pensaba el árbol pleno” –“Düşünüyordu Ağaç Bütün Varlığıyla”– başlıklı şiirinde, köklerinden kopmanın acısını şöyle dile getirir: “Düşünüyordu ağaç bütün varlığıyla, / köklerine bakıp / dışarıdan, acıyla, / imkânsız olduğunu düşünüyordu / köklerini yeniden gömmenin / yeni bir toprağa...”¹¹ (1944, s. 103). İspanyol aydını kendisini besleyen toprağından ve sözünü yönelttiği okurundan yoksun kaldığında köklerini de kaybeder. Kendisine ait olmayan bir toprağa kök salmak imkânsızdır şair için. Yine de, bütün bütüne umutsuz değildir İspanya’nın şairleri. León Felipe “Ahora definiré la Hispanidad” –“Şimdi İspanyol Olmanın Tanımını Yapacağım”– başlıklı şiirinde ölümsüzlük izleğini öne çıkararak ülkesinin ebediyette var olacağını söyler: “İspanyol halkı... tahtını alacaksın! / Ama bu dünyada olmayacak tahtın. / [...] / Yeryüzünde yükselmeyecek hiçbir zaman. / Kökleri olmayan bir tutku olacak, taşları olmayan, / Tarih’te yaşayacak bir tutku, tarihi olmayan... / Bir örnek gibi, tek başına”¹² (1943, s. 132). León Felipe bu dizelerde halkına umut aşılar, hak ettiği makamı bu dünyada olmasa da ebediyette alacağını söyler.

8 Era normal la vida: el panadero, al horno; / el guardián, en su puesto; en su ható el pastor; / en su barca el marino y el pintor en su estudio. / ¿Por qué fue roto aquello? ¿Quién hizo capitán / al mozo tabernero y juez al hortelano? / ¿Quién hizo embajador al pobre analfabeto / y conductor de almas a quien no se conduce?

9 Ahora voy a llorar por los que han muerto sin saber por qué / cuyos porqués resuenan todavía / en la tirante bóveda imposable...

10 De todo me arrancaron. / Me dejan el destierro. / [...] / Amargos son los días / De la vida viviendo / Sólo una larga espera / A fuerza de recuerdos.

11 Pensaba el árbol pleno, / viéndose las raíces / de fuera, doloridas, / pensaba en lo imposible / de enterrarlas de nuevo / en nueva tierra...

12 Hispanidad... ¡tendrás tu reino! / Pero tu reino no será de este mundo. / [...] / No se erguirá en la tierra nunca. / Será un anhelo sin raíces ni piedras, / un anhelo que vivirá en la Historia sin historia... / ¡Sólo como un ejemplo!

Sürgündeki aydının ilk dönem şiirlerinin dili, içinden geçtikleri tarihsel dönemin acılığını ortaya koyar. Bir yandan köklerinden kopma duygusuyla ve yabancı bir toplumsal zeminde var olma zorunluluğuyla başa çıkmaya çalışırlar, öte yandan dönüş ve kaybettikleri yurtlarına yeniden kavuşma umudunu canlı tutmaya çabalarlar. İspanyol aydınının İç Savaş'tan önce geleneksel İspanyolluk söyleminden uzak duran dili, savaş sonrasında vatan ve İspanyol kimliği çerçevesinde yeniden tanımlanarak politik ve toplumsal bir içeriğe kavuşur. Sürgünün bekleyiş ve dönüş arzusu içinde geçen ilk on yılının ardından dönüş umutları tükendiğinde, İspanya'nın şairleri onları kuşatan gündelik gerçekliğin içinde kendilerini uzamda ve zamanda sıkışmış hissederler. Artık iradeye bağlı bir yaşam değildir sürdürdükleri; kendi varlıklarında tutsak kalırlar. Ne bir ülkeleri ve geçmişleri vardır dönebilecekleri, ne de kök salabilecekleri bir ülke ve onları bekleyen bir gelecek. Sürgün yaşantısının ilk yıllarında duyumsadıkları yabancılık, yerleştikleri ülkenin toplum yaşamını, kültürünü, insanını tanımamalarıyla bağlantılıdır. Aradan geçen on yıldan sonra ülkeyi de, insanını da, kültürünü de tanırlar. Dönüş umutları tükendiğinde, yazgıya boyun eğme vaktinin geldiğini anlarlar. Ne var ki, 1950'li yıllardan itibaren yabancılık ve yalnızlık duygusu derinleşir; anılar aracılığıyla belleklerindeki İspanya'ya bağlanırlar. Geçmiş yaşamlarını şiirler aracılığıyla günün gerçeğinin içine alırlar. Kendilerine ait olmayan bir yaşamda kendi içlerine yönelirler ve anılarından ülkede yaşamaya başlarlar. Şiir zaman içinde sürgünü anlatan şiir olmaktan uzaklaşır, sürgünde üretilen şiire dönüşür. Konular çeşitlenirken, ilk dönemin İspanyol kimliği çevresinde şekillenen izleksel bütünlük kaybolur; yurt sevgisi ve sürgünün acılığı kalıcı olur. Gündelik yaşama uyum sağlamakla birlikte iç dünyalarında bir yoksunluk hali yaşarlar.

İspanyol aydını on yılların ardından sürgünün boşa kürek çekmekle geçtiğini düşünür; yazınsal ürünlerinde isyan eden öfkeli sesleri zayıflar, şairin gücü ve geleceğe dair umutları söner. Sürgün toprağında sonu gelmeyen zorunlu bir varoluşun ıstırabını yaşarlar. Bitmek bilmeyen yabancı bir yaşamda, kendilerine ait olmayan o yaşamın bitmesini beklemeye başlarlar. Şair artık kendisi için akmayan bir zamanda, kök salamadığı bir toprakta, yaşayan bir ölüdür. Kopuş acısı değildir artık duyumsanan, amaçsız bekleyişin acısıdır. Varoluşunun amacını kaybeder şair, ölümden başka bekleyeceği bir şey kalmaz. Zaman kavramını yitirir, kendisini kuşatan dünyanın gerçekliğine dair algısını yitirir, zihinsel netliğini yitirir, yaşarken ölür. Ama dış dünyasıyla iç dünyası arasına indirdiği perde aracılığıyla kendisini yaşamdan soyutlaması da imkânsız gibidir çünkü bir yandan kendi içine yönelerek gerçeklikten koparken, öte yandan fiziksel dünyanın gerçekleri şairin yaşamını şekillendirmeye devam eder. Yabancılaşmanın derinleşmesi ve içe dönüş,

sürgünün kalıcı hale gelmiş olmasının sonucudur. Buna bağlı olarak aydınlar, yaşamlarına biçim veren tarihsel zorunluluklar yüzünden tarihten koparlar ve geçmişe demir atarak, kendi içlerinde kurdukları gerçeklikte yaşamayı seçerler.

1939 İspanyol Sürgünü'nde büyükler bu denli ağır bir tarihsel süreçten geçerken, göçün ilk yıllarında çocuklar ve gençler açısından da bazı ortak sorunlar baş gösterir. Ülkelerinden vahşice koparılıp bilmedikleri bir yaşama atıldıklarında, onların da ülkelerine dair akıllarında kalan en yakın anılar savaşın vahşetiyle ilgili olanlardır. Ayak bastıkları ülkenin yaşamı, kültürü hakkında bilgileri yoktur. Özellikle yaşı küçük olanlar etraflarında olup biteni kavrayacak ve akıl ve duyu dünyalarında doğru yere yerleştirecek değerler sistemine sahip değildir henüz. Eduardo Mateo Gambarte'ye göre (1997) küçük yaşta olanların vardıkları topraklarda tanımaya başladıkları dünya "referans aldıkları ilk sistemdir" (s. 19), çünkü ayrıldıkları ülkeyle vardıkları ülke arasında karşılaştırma yapacak bir değerler sistemi oluşturacak yaşta değildirler henüz; ergen yaşta kişiler ise akıl yaşının izin verdiği ölçüde tanıyabildikleri ülkelerinden ayrıлып yeni bir ülkeye geldiklerinde "yeni bir referans sistemi" (Gambarte, 1997, s. 19) oluşturmak zorunda kalırlar. Bu nedenle de çocuklarda ilk yıllarda bir güvensizlik duygusu ortaya çıkar.

En büyük problemi kendilerini ifade edecek dili kurmak konusunda yaşarlar: büyüklerinin savaş ve sürgün acısıyla şekillenmiş dilini, kendilerini kuşatan gündelik gerçeklikle kavuşturmak ve kaynaştırmakta zorlanırlar. Dilin kimliğin oluşumundaki rolü düşünüldüğünde, İspanya'nın ve Meksika'nın kültürünün ve tarihinin biçim verdiği aynı dilin iki farklı kullanımı arasında kalan çocuklar, yaşamlarının erken döneminde kimliklerini bulma aşamasında tökezlerler. Ailesiyle birlikte sürgünü Meksika'da yaşayan Angelina Muñiz, sürgün yaşantısında çocukların dilinin nasıl oluştuğunu şu sözlerle açıklar:

Gündelik yaşamda iki dilliydik: Evde, İspanya'nın dilini konuşuyorduk; sokakta, pazarda, Meksika'nın dilini kullanmak zorunda kalıyorduk. Böylece her konuda işimize yarayacak tarafsız bir dil kurmak zorunda kaldık. İspanyollarla birlikteyken İspanyollar gibi konuşuyorduk. [...] her yerde işimize yarayacak evrensel bir dil geliştirdik, ne tam Meksika diliydi ne de tam o günün İspanyol dili (Mateo Gambarte, 1997, s. 20-21).

Meksika'nın toplumsal, tarihsel ve kültürel değerleriyle ve özellikleriyle şekillenen İspanyolca, sürgünlerin yaşantısında yakın zamanın acısıyla şekillenen İspanyolca'dan

farklıdır; bu nedenle çocuklar ve ergen yaştakiler, iki kültür, iki yaşam, iki dil arasında kaldıklarında, tarafsız bir dil geliştirmek zorunda kalırlar. Bu dil onların hem toplum içindeki kimliğini hem ilerleyen zamanda edebiyatçı olarak kimliğini belirler. Kimlik edinme aşamasında büyüklerinin onayına ihtiyaç duyarlar, ama büyüklerin dünyasını oluşturan konular çocukların sorunlarıyla uğraşmayı imkânsız kılar. Böylece çocuklar, kendilerini kuşatan tarihsel gerçekliğin parçası olmakla birlikte, bu gerçekliğin içinde yalnızlaşırlar. Sürgünü varlıklarının bir parçası olarak benimserler ama edebiyat yaşantısına adım attıklarında kendilerine ait dili kurmak konusunda zorlanırlar. Çünkü büyüklerinin kullandığı dil tarihsel gerçekliğin acısıyla yaşam bulan bir dildir; ne var ki, ikinci kuşağın üyeleri açısından bakıldığında yaşayan değil, ölmüş olan bir dildir. Büyükler söz yoluyla, vatanla kopan bağı olabildiğince yeniden tesis etmeye çalışır; çocuklar yazar olduğunda, *sözün* büyüklerinin kullandığı biçiminden özgürleşmek, yazar olarak kendi dünyalarını yansıtacak *söz*ü bularak kendi kimliklerini kurmak isterler.

Büyükler sürgünde geçen yıllar boyunca kaybettikleri ülkelerini düşünerek yaşarlar ve yapıtlarında acıyı ve özlemi yansıtır. Oysa çocukların ve gençlerin yaşamında duvarda asılı resimler, evde sürdürülen gelenekler aracılığıyla yaşayan anılar, Meksika yaşamının sunduğu zenginliklere, ülkenin sanatına, müziğine, tarihine, doğasına karışarak onlara yeni ve etkileyici bir dünya sunar. Edebiyat dünyasına adım atanlar bir zaman sonra etraflarında olan biteni kapsayıcı bir bakış açısıyla görmeye başlarlar: “Bireşimci bir bakış açısıyla [...] ağacı değil, ormanı görmeye çalışıyorduk” (Aínsa ve ark., 2011, s. 41). Zaman içinde, acı verici bir durumun mirasçısı olmayı bıraktıklarında kendi seslerini bulurlar; sürgünü reddetmeden sürgün konusunun ötesine geçerler. Tarihsel belleğe sadık kalmakla birlikte, onları zorlayan ortak bağlardan özgürleşerek, ulusalcı olmaktan çok çağdaş bir bakış açısıyla yazarlar. Sürgün kimliklerinin çok önemli bir parçası olmayı sürdürür, ama yazar kimliklerini tanımlamaz: “Yapıtlarımda sürgünü çalışamazsınız [...] Ulusal şair de değilim, ulusçu şair de değilim; hiçbir kıyıya ait değilim [...] Dünyam hem Meksika hem İspanyol dünyası [...] Beni ilgilendiren, genelde insana dair olan”, der Tomás Segovia (Aínsa ve ark., 2011, s. 207). Ramón Xirau için sürgün, insana dair konuları kavramasını sağlayacak bir araç olur: “Sürgün beni etkiledi, kanıtı da hatırladığım görüntüler, belleğimdeki mekânlar ve oralara duyduğum özlem [...] Şiirim toplumsal bir protesto [...], hatıraları ve özlem duygusunu da taşıyor içinde, ama sürgünün asıl işlevi dünyadaki krizi anlamamı sağlamak oldu” (Aínsa ve ark., 2011, s. 209). Gerardo Deniz kendini hiçbir zaman politik sürgün olarak hissetmez; politikaya yaklaşımında büyükleriyle arasındaki farkı şöyle anlatır: “On beş yaşıma geldiğimde [...] politikanın zararlı etkilerinden bağımsızdım. O sıralarda birçok konuda özgürleştim; hiçbir zaman

politik bir harekete dahil olmadım, dahası, rengi, kokusu, üslubu ne olursa olsun, bütün politik etkinliklere karşı tarif edilmez bir tiksinti duydum” (Sicot, 2002, s. 214). Sürgün hakkındaki düşüncesi sorulduğunda da, kendini İspanya’dan değil, Avrupa’dan sürülmüş gibi hissettiğini söyler (Sicot, 2002, s. 222). Federico Patán da üniversite yıllarını anlatırken, kendini içinde yaşadığı kültürlerin ikisiyle de, Meksika kültürüyle de İspanyol kültürüyle de tanımlamak istemediğini söyler (Sicot, 2002, s. 227). *Nepantla* Kuşak üyeleri kendilerini ne İspanyol ne Meksikalı kimliğiyle tanımlar; yetişkinliğe ulaştıklarında sürgün, vatan, kimlik konularına bakışlarını da, çocukluk ve gençlik yılları boyunca edindikleri çoklu kimlikler belirler. “Darío’dan Unamuno’ya ve 27 Kuşağı’na, İspanyol ve Amerikalı şairleri okuyorduk”, der Blanco Aguinaga kuşağın üyelerinin yetişirken edindiği çok kültürlülüğü açıklarken ve şöyle devam eder: “Onun için José Miguel (“Jomi”) García Ascot’un tezini Baudelaire’in varoluşçuluğu üstüne yazmasında, Manolo Durán’ın İspanyol şiirinde gerçeküstücülük üstüne yazmasında ve Roberto Ruiz’in Saint-Exupéry’nin *Küçük Prens*’i üstüne yazmasında yadırganacak bir şey yoktu” (2006, s. 186).

Üniversiteye adım attıkları dönemden başlayarak dünyanın farklı ülkelerinin kültürlerini, edebiyatlarını çalışan, özümseyen ve yazar kimliklerinin bir parçası haline getiren ve farklı mesleklerde yetişerek Meksika toplumunda saygın bir yer edinen *Nepantla* Kuşak üyeleri, Meksika yaşamının içinde birer sürgün olarak sürdürmez yaşamını; sürgün olma durumu toplumsal ve kültürel bağlam içinde değişikliğe uğrayarak eritilir. Sürgün kimliklerinin bir parçasını oluşturur kuşkusuz çünkü çocuk yaştakiler sürgün olma haliyle başlarlar yaşamlarına etraflarında olan biteni yeni yeni kavramaya başladıkları dönemde ve ergen yaştakiler de çocuklukla yetişkinlik arasındaki aralıkta kimliklerini aradıkları dönemde yaşarlar sürgün olma halini. Bununla birlikte, ilerleyen zamanda kimliklerini bütün bütüne belirlemez sürgün; yazar olanların yapıtlarına damga vurmaz. Kendilerini ne İspanyol ne Meksikalı olarak görürler, bu nedenle sürgün ve kimlik kavramlarına bakışlarını, Meksika’ya geldikleri andan itibaren onları şekillendirmeye başlayan iç içe geçmiş farklı kültürlerin izleri belirler. Kültürlerin birbirine karıştığı ara bir bölgede, ne doğdukları ülkeye ne yaşadıkları ülkeye aidiyet hissederek sürdürürler yaşamlarını. Gündelik yaşamda İspanyol mu Meksikalı mı oldukları sorgulanmaz. Meksika toplumunun parçası olmakla birlikte, kimlik tanımı yapma aşamasında belirsizlik ortaya çıkar: “İspanyollar onları Meksikalı olarak görür ve aslında Meksika’yla daha fazla özdeşleşmişlerdir, ama kökenlerinden dolayı Meksikalı değildirler ve bu nedenle Meksikalılar da onları Meksikalı olarak görmez” (Zelaya Kolker, 1985, s. 248). İspanyol halkı için 1939’da başlayan uzun ve acılı bir sürgün yaşamının son temsilcileridir çocuklar; ne İspanyol ne Meksikalı, hem İspanyol hem Meksikalı olarak sürdürürler yaşamlarını.

Sonuç

İç Savaş'ın sonunda yurdunu ardında bırakarak zorunlu sürgüne giden İspanyol aydını, İspanya'nın kültür yaşamına yön vermiş tanınmış ve saygın isimlerdir. Yurtlarından, yazınsal kimliklerini besleyen topraktan, geride kalanlardan koparıldıklarında köklerini kaybederler. On yıllar boyunca yerleştikleri yeni yurda kök salamadan yaşarlar. Yabancı topraklarda sürdürülen yaşamda en temel gereklilik kimliği korumaktır; İspanyol aydını günün birinde yurda döneceği umudunu taşıdığı güne dek İspanyol kimliğini sürgün topraklarında devam ettirmek konusunda kararlılıkla davranır. Bu kararlılık on yıllar boyunca üretilen eserlerin diline yansır. Sürgünde geçen ilk on yıllık dönemde yenilginin, kaybedilen ülkenin, insanın ve sürgünün acısını yüklenen ve bir ülkü etrafında birleşen yazarlar, dönüş umudunu kaybettiklerinde amaçlarını da kaybederler. Yapıtlarında anılara tutunurlar; anılarında yaşadıkları İspanya'ya bağlanarak kendi içlerine yönelirler. İlk zamanlarda yurda yazılan özlem ve acı dolu dizeler, zaman içinde yerini daha derin bir acıya ve umutsuzluğa bırakır. Sürgünün ilk yıllarında verilen yaşam mücadelesi, geçen zamanın yıpratıcı etkisiyle mücadele etmeye dönüşür. Dönüş umudu tükendiğinde varoluşu bir şekilde sürdürebilmek için mücadele ederler. Geçmişle bugün arasında varlıklarını sürdürdükleri aralıkta, yaşamla ölüm arasında anılara tutunurlar. Kök salamadıkları bir toprakta, okurları olmadan yazmayı sürdürürken yaşamla bağları giderek zayıflar. İlk zamanlar kararlılıkla korunan İspanyol kimliği, geçen zamanın ardından silikleşir; yazılanlar günün gerçeğinden koparak geçmişe, anlam içeren gerçek yaşama, geçmişteki İspanya'ya bağlanır. İspanyol aydınının yaşadığı acı derinleşir, sürdürdüğü dava önemini yitirir.

Çocuklar da köklerinden kopmanın ve sürgün edilmenin açısından kendi paylarına düşeni yaşarlar. Sürgün topraklarına vardıklarında özellikle yaşı küçük olanların İspanya'ya dair deneyimleri yok denecek düzeydedir; ergen yaşta olanların yurda dair akıllarında kalan en yakın anılar savaşın vahşetiyle ilgili olanlardır. Çocuklar büyüme çağında Meksika yaşamının onlara sunduğu kültürel çeşitliliği özümserler. Ergen yaştakiler aileleriyle ve öğretmenleriyle geleneksel İspanya'ya ve İspanyolluk söylemine bağlanırken, üniversite çağında Meksikalı yaşlılarıyla bir arada uluslararası bir kültürü öğrenirler. Kendi yazın yapıtlarını üretmeye başladıklarında büyüklerinin acıyı ve bir dava etrafında buluşan İspanyol kimliğini yansıtan dilinden özgürleşirler. Zaman zaman sürgün de yansır yapıtlarına ancak sürgün içlerinde taşıdıkları bir gerçeklik olmakla birlikte yazar olarak ve insan olarak kimliklerini tanımlamaz. Onlara büyüklerinden kalan bir mirastır; bu kimliği kabullenirler ama yaşamlarını büyükleri gibi İspanyol kimliği etrafında

şekillendirmezler. İspanya'nın kültürünü de öğrenirler, Meksika'nın kültürünü de öğrenirler. İki kültürün ve İspanya'nın tarihiyle Meksika gerçeğinin bulunduğu ara bölgede, ne tümüyle İspanyol ne tümüyle Meksikalı olan yeni bir kimlik edinirler.

Büyükler, çocuklar davayı sahiplensin isterler. Kendi yaşadıkları acılar, verdikleri mücadeleler boşa gitmesin isterler. Ne var ki, büyükleri etkilediği gibi etkilemez sürgün acısı çocukları çünkü aileler bir yandan kayıplarının yasını tutup öte yandan yurtlarını geri almanın umudu içinde örgütlenirken ve sürgünde Cumhuriyetçi İspanya'yı yaşatmaya çalışırken, çocuklar Meksika yaşamının içinde, Meksika'dan öğrendiklerini İspanya'dan yanlarında taşıdıklarına katarak büyürler. Büyükleri tarafından kendilerinin olmayan bir davaya zorunlu olarak bağlı kılınırlar ama zaman içinde kendilerini bu bağdan özgürleştirirler. Politik bir dil kullanmazlar yapıtlarında; acıyı da anlatmazlar. İnsana ve dünyaya dair konuları anlatırlar; kendilerini kuşatan dünyayı geniş bir bakış açısıyla kavrarlar. Tarihsel belleği korurlar ama ulusalcı değil çağdaş bir bakış açısıyla yazarlar. Büyüklerin sürgündeki yaşamı yavaş yavaş sona yaklaşırken, ikinci kuşağın sürgün olma hali Meksika yaşamının içinde zamanla küçülür. İspanya'nın aydınları ellili yıllardan sonra ürettikleri yazınsal ürünlerinde geçmişe, anılarındaki İspanya'ya dönerler; günün gerçeğinden ve zamandan koparak kendi içlerinde ve geçmişte yaşamaya başlarlar. İspanyol kültürünün sürgündeki son temsilcileri olan ikinci kuşak üyeleri yaşadıkları ülkenin toplum yaşamıyla ve kültürüyle bütünleşirler; birey ve yazar kimliklerini de önlerinde açılan yeni ufuklar belirler.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The author has no conflict of interest to declare.

Grant Support: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

Abellán, J. L. (1983). *De la guerra civil al exilio republicano (1936-1977)*. Madrid: Mezquita.

Aínsa, F., Alberti León, A., Álvarez, F., Álvarez de Bayo, M., Blanco Aguinaga, C., Carbó Darnaculleta, M., ... Patán, F. (2011). *El exilio republicano de 1939 y la segunda generación*. Sevilla: Editorial Renacimiento.

Alberti, R. (1941). *Entre el clavel y la espada (1939-1940)*. Buenos Aires: Editorial Losada.

Alberti, R. (1944). *Pleamar (1942-1944)*. Buenos Aires: Editorial Losada.

- Alberti, R. (1990). *Antología comentada: poesía*, (2. Cilt). (M. A. Mateo, Ed.). Madrid: Ediciones de la Torre.
- Artís-Gener, A. (1976). *La diáspora republicana*. Barcelona: Euros.
- Blanco Aguinaga, C. (2006). *Ensayos sobre la literatura del exilio español*. México, D. F.: El Colegio de México.
- Cernuda, L. (1974). *Poesía completa*. (D. Harris ve L. Maristany, Ed.). Barcelona: Barral.
- Felipe, L. (1939). *Español del éxodo y del llanto*. México: La Casa de España en México.
- Felipe, L. (1943). *Ganarás la luz*. México: Ediciones Cuadernos Americanos.
- Gaos, J. (1954). *Filosofía mexicana de nuestros días*. México: Imprenta universitaria.
- Garfias, P. (1996). *Poesías completas*. (F. Moreno Gómez, Ed.). Madrid: Editorial Alpuerto.
- Garosci, A. (1981). *Los intelectuales y la Guerra de España*. Madrid: Ediciones Júcar.
- Lucas, J. de (1996). *Puertas que se cierran: Europa como fortaleza*. Barcelona: Icaria.
- Mateo-Gambarte, E. (1997). *Diccionario del exilio español en México: De Carlos Blanco Aguinaga a Ramón Xirau*. Pamplona: Ediciones Eunete.
- Morales, J. R. (1943). *Poetas en el destierro*. Santiago de Chile: Editorial Cruz del Sur.
- Moreno Villa, J. (1949). *La música que llevaba: antología poética (1913-1947)*. Buenos Aires: Editorial Losada.
- Rivera, S. (1990). *Última voz del exilio (El grupo poético hispano-mexicano)*. Madrid: Hiperión.
- Sicot, B. (2002). Entretiens. Trois poètes hispano-mexicains. *Caravelle*, 78, 211-252.
- Valender, J. & Rojo Leyva, G. (2006). *Poetas del exilio español: Una antología*. México: El Colegio de México.
- Zelaya Kolker, M. (1985). *Testimonios americanos de los escritores españoles transterrados de 1939*. Madrid: Ediciones Cultura Hispánica.

